Innspillsrunde om framtidas videregående opplæring.

Innspill fra Institutt for kultur, religion, Asia- og Midtøstenstudier, Universitetet i Oslo.

Innsendt av Ragnhild J. Zorgati, undervisningsleder, r.j.zorgati@ikos.uio.no, på vegne av instituttet.

30.10.2026

Om religionsfagets nytte og plass i fremtidens videregående opplæring

Fastsettelsen av rammevilkårene for videregående opplæring legger premissene for fremtidens kompetansesamfunn og kandidatenes studieforberedthet. Udirs utkast innebærer en reduksjon i omfanget av fellesfag, kombinert med en tidlig spissing der elevene allerede fra Vg1 skal velge mellom seks faglige retninger (blant annet «samfunnsvitenskap og historie»).

I utkastet til felles studieforberedende innhold og i den samfunnsvitenskapelige retningen er religion ikke nevnt. Dette er bekymringsverdig av flere grunner.

Å utelate religion fra fellesinnholdet eller spre religionsfaget uforpliktende til tilstøtende fag som historie og samfunnsvitenskap, vil svekke fagets betydning. Dette gjør Udirs forslag i dyp utakt med samtiden og samfunnets faktiske behov. Innsikt i hva religion er, og hva det betyr for menneskers identitet, tilhørighet, moralforestillinger og verdivalg, er avgjørende for å kunne ta etisk og praktisk forsvarlige veivalg i den daglige samhandlingen på flerkulturelle arbeidsplasser, og den samme innsikten vil gi elever bedre forutsetninger for å delta som aktive og informerte samfunnsborgere i en kompleks, multipolar verden.

Religionsfagets arbeidslivsrelevans

Innenfor det innenlandske yrkeslivet vil fremtidige arbeidstakere i en rekke sektorer være i kontakt med et religiøst og kulturelt mangfold. I offentlig sektor møter lærere, politi, helsearbeidere og ansatte i en rekke fremskutte førstelinjer daglig på problemstillinger knyttet til identitet og religion. Også i øvrige samfunnssektorer møter borgere i et flerkulturelt samfunn på mennesker med annen identitet og tilhørighet – også bygningsarbeidere, bussjåfører og butikkmedarbeidere har behov for å navigere potensielt utfordrende situasjoner.

Kritikken av den foreslåtte fagstrukturen må imidlertid ikke bare ses i sammenheng med det som kan oppfattes som en manglende forståelse for religionsfagets arbeidslivsrelevans. Vi ønsker også å rette søkelyset mot skolens overordnede danningsoppdrag og behovet for å gi elevene en bred orientering, inkludert om religion, i en kompleks verden.

Skolens allmenndanning og globale orientering

I utformingen av fremtidens videregående opplæring oppstår en fundamental spenning mellom et instrumentelt nyttefokus og samfunnets behov for at borgerne har bred allmenndannelse. Utdanningsdirektoratets forslag legger en ensidig vekt på en nyttefilosofi hvor opplæringens verdi måles ut fra oppnådde ferdigheter som lesing og skriving. Ved å prioritere generiske ferdighetskategorier fortrenges det konkrete faginnholdet – det innholdet som gir elever teoretiske rammeverk for å forstå seg selv, sin identitet og det samfunnet og den verdenen de lever i.

Det er også et fravær av en internasjonal orientering i forslaget som er i utakt med tiden. Ved samtidig å foreslå å fjerne fremmedspråk som obligatorisk fellesfag og usynliggjøre religionsfaget fra det felles studieforberedende kjernestoffet, dekonstruerer Udir parallelt både den lingvistiske og den kulturanalytiske pilaren i norske elevers internasjonale kompetanse. Å svekke elevers interkulturelle og språkfaglige forutsetninger akkurat i det historiske øyeblikket hvor den globale verdensordenen blir multipolar og mer kompleks, vil forringe Norges fremtidige handlingsrom og internasjonale orienteringsevne.

En globalt orientert allmenndanning forutsetter den spesifikke metodiske og analytiske tilnærmingen som et eget, dedikert religionsfag gir.

Religionsfagets uerstattelige rolle som eget, obligatorisk fellesfag

En viktig del av religionsfaget utgjøres av religionsvitenskapelige perspektiver. Disse forener empiriske studier med en analytisk og kritisk distanse til saksfeltet. En religionsvitenskapelig tilnærming gir en empirisk og analytisk forståelse av religioners faktiske samfunnsrolle, inkludert maktstrukturer, institusjonaliserte praksiser og etiske konstruksjoner i historien og samtiden. Samtidig skal religionsfaget i skolen gi elevene refleksive verktøy slik at de kan reflektere kritisk over egne holdninger og standpunkt. Religionsfagets teoretiske og refleksive verktøy fremstår i dagens flerkulturelle Norge som viktig «samfunnslim».

I den norske skolehverdagen representerer elevgruppen et mangfold av bakgrunner, der identitet og tilhørighet ofte er sammenknyttet med religion. Samtaler kan lett preges av fastlåste posisjoner, og da blir det utilstrekkelig å subsumere tilhørighet og opphav under generiske og uklare tolkningskategorier som «kultur».

Religionsfagets refleksive fundament gir lærere og elever redskaper til å:

- Dekonstruere etnosentrisme, fordommer og stereotypier.
- Analysere og forstå religiøse forestillinger og interreligiøse relasjoner i fortid og nåtid.
- Utvikle toleranse for uenighet ved å sette ord på egen overbevisning og forstå andres.
- Se enkeltpersoner og grupper som likeverdige med samme rettigheter («uenighetens felleskap»).

Behovet for denne analytiske kompetansen underbygges av samtidige samfunnsfenomener. Det kreves faglig innsikt å dekode statlige ritualer og offentlige seremonier mettet med religiøs symbolikk, håndtere eksistensielle orienteringsbehov i ungdomstiden, analysere medierte religiøse autoritetsformer og karismatisk entreprenørskap, samt lede praksisnære og romlige forhandlinger om religiøs identitetsutøvelse i offentlige institusjoner og klasserom. Samtidig ser vi globale fenomener som ekstremisme og hvordan religiøse grupper gir sin støtte til autoritære ledere og populister (f.eks. i Russland, USA, Brasil og India). Samfunnslimet er ferskvare, og håndteringen av disse dynamikkene krever at fagmiljøene og lærerne besitter eksplisitt og pluralistisk religionsfaglig kompetanse.

Et blikk utover landegrensen

Forslaget om å redusere religionsfagets plass i norsk videregående skole fremstår også i kontrast til tunge internasjonale presedenser. I den sveitsiske utdanningsreformen (Gymnasiale Maturität / MAR/MAV) har fagmiljøene gjennom SGR-SSSR oppnådd gjennomslag for at faget «Religioner, kulturer, etikk» etableres som et obligatorisk kjernefag (Grundlagenfach). Sveitsiske utdanningsmyndigheter har innsett at nettopp denne samfunnsvitenskapelige og komparative

tilnærmingen til religion og etikk er en ufravikelig forutsetning for at fremtidige borgere skal kunne navigere i et flerkulturelt og globalisert samfunn. Det er et paradoks dersom Norge svekker fagfeltet samtidig som andre europeiske land opphøyer det til et obligatorisk kjernefag.